

AHZ-I SAR YAHUT AVRUPANIN ESKİ MEDENİYETİ 1875

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

KİŞİLER

Sen Onör(Saint Honneur) Derebeyi oğlu olan Sen Onör; maddi durumu hayli iyi, çevresi geniş bir adamdır. Uğruna her işi yapacak pek çok adamı olan Sen Onör, bir köylü kızı ile olan ilişkisini Virjini'yi tanıdıktan sonra vazgeçer. Konaktan her uzaklaşmasında eşi tarafından aldatıldığını öğrenen derebeyi, her kim işe karışırsa kellesini almaktan çekinmez. Fakat esasında muhakeme yeteneği güçlü ve bir o kadar aşka bağlı bir karakter olmasıyla son anda ilk sevdiği köylü kızı Ana'ya dönerek tüm yanlışları düzeltmeye çalışır. Sert ve güçlü biridir.

Virjini (Virginie) Sen Onör'ün eşi olan Virjini, güzel ve genç bir kadındır. Zengin ve sözü geçen bir erkek olduğunu bildiği için evlenen Virjini evlenmeden evvel söz verdiği Nikola'ı başka bir aşığına öldürterek ortadan kaldırır. Bencil ve aşüfte bir karakterdir. Kocasından korkmasına rağmen yapacaklarından geri durmaz.

Madam Mandor Virjini'nin sohbet arkadaşı olan Madam Mandor, Virjini'nin görüştüğü adamları bilerek yanlış yaptığını bilmesine rağmen onu destekler ve aşığı ile görüşmesi için ona yardım eder.

Ana (Anna)/ Jön Fiyer Bir köylü kız olan Ana abisi ile sıradan bir hayat yaşamaktadır. Lakin abisinin yok yere öldürülmesi ile intikam ateşi ile yanan Ana, erkek kılığına girerek konağa girer ve Ana'nın güvenini kazanır. Adı Jön Fiyer olan Ana, güçlü ve gözüpek tavırları ile herkesin gönlüne girmeyi başarır. Onun yanında iş yapmaya başlayınca da kadını Sen Onör'e sırlarını ifşa ederek öldürülmesine neden olur böylece intikamını almış olur.

Nikola (Nicolas) Ana'nın kardeşi olan Nikola cesur ve gururlu bir gençtir. Virjini tarafından aşkı kullanılmış olduğu için incinir ondan intikam almak isterken kendisinin kellesi kesilir.

Şövalye Jan (Jean) Nikola'nın kellesini aşığı Virjini istediği için kesen Jan, Sen Onör tarafından aynı şekilde cezalandırılır.

Jül ve Pol Sen Onör'ün adamları olarak görevlendirilmiş olan silahlı iki askerdir.

Birkaç Köylü Köylü Nikola'nın kellesi kesildiğinde olaya şahit olan ve Ana'ya haber getirmesi açısından mekanda bulunur.

ÖYKÜ

Hırsın Sonu İntikam. İki kardeş olan Nikola ve Ana kapı önünde dertleşip sohbet ederler. Nikola kardeşine sevdiği kadın olan Virjini'nin bir derebeyi ile izdivaç ettiğini, izdivaç ettiği adamın da kendisini öldürmek isteğinden bahseder. Bu hususta kadının kendini sevdiğine ve zorla evlendirildiğine inanan Nikola sakladığı bıçağı yerinden alıp adamı öldürme planları yaparken iki şövalye yanlarına gelir ve Nikola'yı ormanlık alana çağırırlar. Bir dostunun kendine ihtiyacı olduğunu düşünerek korkusuzca giden Nikola silahlı adamlar tarafından oracıkta öldürülür. Köylü olaya şahit olduğu için hemen gelip Ana'ya haber verirler. Ana büyük bir korku ile şövalyeye yaklaşır ve kardeşinin akıbetini sorar. Jan koynundan kulakları çıkarıp Nikola'nın Allah'a vasil olduğunu söylemesi üzerine Ana yıkılır ve çok üzülür. Bu duruma neden olan kişinin Virjini olduğunu öğrenmesi ile kardeşinin yaşadığı intikam ateşini kendi üstlenir ve hırslanır.

Virjini'nin Yeni Bir Aracı Bulması. Virjini'nin yasak aşkı ile yapacağı mektuplaşmaları taşıyacak bir yardımcı ihtiyacı vardır. En yakın yardımcısı ve sohbet arkadaşı olan Madam Mandor bu kez Virjini için Sen Onör için çalışan genç çocuklardan biri olan Jon Fiyer'i önerir. Her ne kadar yapacağı özel işten dolayı tedirgin olsa da işini kendine güvenerek yapacağına inanan Jon Fiyer sadakatle hizmet edeceği hususunda herkese söz verir. Bugüne kadar tuttuğu aracılardan kocası tarafından öldürülmesi neticesinde yeni bir aracıya kavuşan Virjini, eli kanlı kocasından çekinse de aşığından haber alabileceği için rahatlar.

Ana'nın Planı. Şövalye Jan'ı sedye içine koymak suretiyle gizlice konağa getiren ve akabinde kaçmasına yardım ettiği için Jön Fiyer'i yanına çağırılan Sen Onör, onu öldürmek üzere bilgilendirir. Neden yaptığını ve açıklamasını duymak isterken Jön Fiyer yalnız kalmak ister, son arzusunu yerine

getiren Sen Onör, gencin kılık değişimini izlerken şaşırır. Zira Jön Fiyer'in aslında Ana olduğunu görür. Ana, kardeşinin intikamını almak üzere olduğunu ve başlarına gelenleri anlatırken Sen Onör'e karısının kendisini aldattığı konusunda da uyarılarda bulunur. Birlikte bir plan yaparlar ve Jan'ı öldürmek üzere intikam için anlaşarak ayrılırlar.

Sen Onör Herkesin Cezasını Keser. Virjini sedye içinde yine Jan'ı beklerken bir açar ki kocası Sen Onör karşısındadır. Hayli şaşırın kadına neler olup bittiğini kavanozda kesilmiş kafayı göstererek anlatmaya başlayan Sen Onör, Jan'ın da kesilmiş kafasını göstererek korkutmak ister. Ziyadesi ile korkan Virjini hemen bir yalan uydurmak üzere göreve tabi etmezden evveli Fiyer'e yazdırdıkları aşk mektubunu göstererek kendilerini taciz eden gencin iftirası olduğuna inandırmaya uğraşır. Lakin her şeyi bilen Sen Onör, onun dahi eski sevdiği ve Nikola'nın kardeşi olan Ana olduğunu söylemesi üzerine Madam Mandor ve Virjini kendinden geçerler. Sen Onör bir hançer ve bir silah uzatarak karısının cezasını kendisinin vermesini isterken ertesi sabah Ana ile evleneceğini bildirir. Perişan bir halde diğer odaya koşan Virjini tabanca ile kendini öldürür, Ana ve Sen Onör de intikamlarını almış vaziyette bir rahatlıkla evlenmeye giderler.

TEMALAR

Sınıfsal Ayrım İçinde Evlilik Dört perdeden oluşan dram türündeki "Ahz-ı Sar yahut Avrupa'nın Eski Medeniyeti" adlı tiyatro eserinde evlilik üzerinde siyasi ve maddi gücün nasıl bir yıkıma neden olduğu üzerine durulur.

Fakir ve köylü olarak görülen Ana Sen Onör'e, Nikola da Virjini ile sınıfsal durumları neticesinde birleşemezler. Kendine zengin ve nüfuz sahibi bir derebeyi bulan Virjini eski aşığını peşine düşmemesi için yeni aşığı olan bir şövalyeye öldürtür. Kocasına aldatmaları ortaya çıkınca da şövalye de öldürülür ve dolayısıyla kendi hükmü de verilmiş olur. Virjini'nin ölmesiyle Ana ile Sen Onör'ün birleşmesi mümkün olur. En başta yapmaları gerekeni pek çok yıkımdan sonra yaşamaları evlilik için sınıfsal vaziyetlerin değil karşılıklı anlaşmanın önemine vurgu yapar.

KARAKTER ANALİZİ

Sen Onör (Saint Honneur) (Uyumsuz)

Karakter Derebeyi oğlu olan Sen Onör; maddi durumu hayli iyi, çevresi geniş bir adamdır. Uğruna her işi yapacak pek çok adamı olan Sen Onör, bir köylü kızı ile olan ilişkisini Virjini'yi tanıdıktan sonra vazgeçer. Konaktan her uzaklaşmasında eşi tarafından aldatıldığını öğrenen derebeyi, her kim işe karışırsa kellesini almaktan çekinmez. Fakat esasında muhakeme yeteneği güçlü ve bir o kadar aşka bağlı bir karakter olmasıyla son anda ilk sevdiği köylü kızı Ana'ya dönerek tüm yanlışları düzeltmeye çalışır. Sert ve güçlü biridir.

Aktiviteler Ara sıra ava giden Sen Onör, kelle kesmek konusunda namılı bir derebeyidir. Gösterişli ve büyük dairesinde vakit geçirmekten hoşlanır.

ÖRNEK ANILAR

Ayrımcı. Zengin bir derebeyi oğlu olan Sen Onör, sınıfsal farklılıklardan dolayı bir yıldan uzun zamandır görüştüğü Ana ile evlenmez. Ana dahi Sen Onör gibi bir adamın kendisi ile evlenmeyeceğinin farkındadır: " Ama Sen Onör beni alacak mı? Hiç ümidim yok. Ben Nikola gibi ters mülâhazalı değilim.. O beyzade, ben basbayağı bir kız. Lâkin Nikola'nın da dediği gibi gönül büyüğe küçüğe bakmaz, sever. İmparatorun oğlu bile olsa yine sevmekte mazur olabilirim. Ama yine zannederim ki Sen Onör beni sever. Buraya geldikçe... ne ise şimdi orası lâzım değil a?"

Güçlü. Gücünü sınıfsal varlığından alan Sen Onör, silahlarla yaşamakta ve gücünü öldürerek göstermektedir: "— Ne yapalım. Biz de böyle bir zamana rastgeldik. Kanun yok, adalet yok, hukuka riayet hiç yok. Kim daha doğru kurşun atar, kim daha tez meç kullanırsa hüküm onun. Biz de memnun değiliz ama.. hem artık gitmeliyim. Zira saat bir için söz verdim, Sen ne yap, yap yarın akşam Şövalyeyi davet ettir. Sedye ile gel, Petişan çeşmesinde beni bul. Çünkü madamın sevdiğinin vüruduna intizar ettiği sedye ile yanına girmeğe lüzum görüyorum."

Sert. Eşi Virjini ile aralarındaki iletişimde korkutucu bir rol üstlenen Sen Onör, sert bir mizaca sahiptir. Bu tutumu eşini ona karşı çekingin bir duruma getirir: "-Kim olacak ya? Bugünlerde yine bir kudurmuştu ki yüzünden lânetler yağıyordu. Jön Fiyer gittiği zaman ne vakit gelirim diye gitti."

Merhametsiz. Eşi ile adı birlikte geçen herkesin kellesini koparak Sen Onör, son olarak eşinin gizli işleri ortaya çıkınca ondan kendi kendini öldürmesini ister: "Biliyorum. (Belinden bir hançer ve bir

tabanca çıkarıp verir.) Al sana iki âlet. Kendi cezanı kendin tayin et, lâkin sabaha seni sağ bulmamalıyım. Bil muhakeme meydan-ı siyasette kafanı keseceklerine şu dört duvar içinde kendi işini kendin gör. Son gecede şunu da bil ki sen dünyadan yıkılıp gittiğin zaman ben sevgili sadık Ana ile izdivaç edeceğim. Bu da başkaca bir intikamdır da onun için söylüyorum. Çünkü ben senin Jan ile olan maceranı bilirdim de ne kadar muazzep olursam sen de bu azabı dahi görmelisin. (Virjini tabancayı alıp yan taraftaki odaya gider. Madam Mandor dahi arkası sıra koşar. Biraz sonra tabanca patlar.)

Virjini (Virginie) (Kapalı)

Karakter Sen Onör'ün eşi olan Virjini, güzel ve genç bir kadındır. Zengin ve sözü geçen bir erkek olduğunu bildiği için evlenen Virjini evlenmeden evvel söz verdiği Nikola'ı başka bir aşığına öldürterek ortadan kaldırır. Bencil ve aşüfte bir karakterdir. Kocasından korkmasına rağmen yapacaklarından geri durmaz.

Aktiviteler Virjini, Madam Mandor ile sohbet eder. Nikola ile olduğu gibi şövalye Jan ile de kaçamak görüşmelerde bulunarak mektuplaşır.

ÖRNEK ANILAR

Bencil. Sadece kendini düşünen Virjini, derebeyi oğlu olması nedeni ile Sen Onör ile evlenirken Nikola ile birlikte olur. Ona umut verip âşık ettikten sonra ise kendisine ayak bağı olacağı düşüncesi ile onu diğer aşığı Jan'a öldürtür. Jan, Ana'ya Nikola'yı istemeden neden öldürdüğünü anlatır: "Vallahi madmazel bana kabahat bulma. Yine mürüvvetimden sana haber veriyorum. Ben cellat değilim. Madmazel Virjini emretti, biz de emrini ifa eyledik."

Kurnaz. Daha evvel mektuplarını getiren aracılarının kocası tarafından öldürülmesi üzerine bu kez Madam Mandor'un şüphe çekmeyecek genç bir oğlanı bulması hayli hoşuna gider: "Siz kocamı düşünmeyiniz. Çocuk gözü açık olursa bir şey olmaz. Ötekiler kendi ahmaklıklarından gitti. Bu dediğiniz çocuk nasıl? Gözü açık mı?"

Aşüfte. Evli olmasına rağmen Jan'ı düşünen ve onunla birlikte olmak için eşinin gitmesini bekleyen Virjini aşka açık aşüfte bir kadındır: "Canım ne kadar görüşsem ne kadar konuşsam Şövalye Jan'a doymak mümkün değil. İmkânı olsa da her gün birleşsem, her gece birleşmeyi de canım isteyecek. Ah ne fayda ki vâsıtayı kaybettik. Bizim Jül gittiğinden beri pek fena bir hale geldik. Hatta bu mektubu bile bir köylü karısı ile alabildim ki ahmak karı burada kimi görse mektubu ona verecekti. Bereket versin karşısına ben çıktım."

Yalancı. İşler istediği gibi gitmediğinde kocasının karşısında haklı görünmek için yalan söyleyerek Fiyer'e daha evvel zorla imzalattıkları aşk mektubunu göstermek ister: "(Yerinden kalkarak) inkâr lâzım değil, tanıdık. Sen de tanıdın ben de. (Kocasına) Fakat efendim biçare Şövalye Jan'ın günahına nafile girdiniz. Bu işi size Jön Fiyer hınzırı söyledi, ama mücerret garaz olarak söyledi. O yezit Madam Mandor'a alâka ettiğinden dünya gözüne görünmüyor. Meramına eremediği için böyle..."

Ana (Anna)/ Jön Fiyer (Duygusal)

Karakter Bir köylü kız olan Ana abisi ile sıradan bir hayat yaşamaktadır. Lakin abisinin yok yere öldürülmesi ile intikam ateşi ile yanan Ana, erkek kılığına girerek konağa girer ve Ana'nın güvenini kazanır. Adı Jön Fiyer olan Ana, güçlü ve gözüpek tavırları ile herkesin gönlüne girmeyi başarır. Onun yanında iş yapmaya başlayınca da kadını Sen Onör'e sırlarını ifşa ederek öldürülmesine neden olur böylece intikamını almış olur.

Aktiviteler Köyde kardeşi ile sohbet eden Ana, Jön Fiyer olduktan sonra at binmek, silah kullanmak gibi pek çok erkek işine de mecburen karışır.

ÖRNEK ANILAR

Kabullenen. Yerini ve nereye kadar müsaadesi olduğunun farkında olan Ana, erkek kardeşi kadar inatçı değildir ve zengin kesimin kendisine yar olmayacağını bilincindedir. Bir derebeyi oğlu olmasa hatta Sen Onör'ü çok seveceğinden bahseder: "Hakkın var. (Gezinerek etrafa) Vâkıa öyle. İsterse imparatorun kızı olsun. Böyle olmasa ben de Sen Onör'ü nasıl severdim? (Kardeşine) Ey sanki şimdi ne düşünüyorsun, iş olmuş bitmiş."

Duygusal. Kardeşinin ölümü ile yıkılan Ana, duygularını hayli yüksek yaşayan bir kızdır: "Gördün mü sevdiğin Madmazel Virjini'yi? Sadakat vaat etmiştin öyle mi? Aldın mı sadakatının mükâfatını? Sen pespaye bir adamdın. Derebeyi kızı bana bir iltifat etti diye kendini âşık maşuk mu zannettiydin?"

Onların muhabbeti işte bu kadar olur. Şan-ı iffetini muhafaza uğruna seni feda edemez mi zannettindi? Ah kardeşçğim! Ne kadar bedava gittin? (Duvara dayanarak biraz ağlar.) Hayır! Ağlamak boş şey! Ağlamakla kardeşim geri gelmez.”

Dürüst. Sen Onör ile sohbetlerinde kimliği ortaya çıkınca başından geçenleri doğru dürüst anlatarak mükâfatına ulaşır: “(Mülayimce) Ayıp değil a, O zaman ben sizinle seviştiğimiz gibi zevceniz Virjini hazretleri de kardeşim Nikola ile sevişiyormuş.”

Gözüpek. Kardeşinin intikamını almak için ölümü göze alarak Sen Onör’ün konağına girmeyi başarır. Öyle ki Sen Onör bile onun erkek olduğuna inanmıştır: “Sen bunca vakitten beri erkek tanındığın hal de yarından sonra kız tanınıp benim sahibim olduğunu anladıkla rı zaman pek tuhaf olacak. Değil mi Ana?”

Kindar. Kardeşinin intikamını bildiği için onun nedensizce öldürülmesinin yanıtını ancak kendisinin verebileceğini düşünen Ana, intikam için kolları sıvar ve kardeşinin intikamı için plan yapar: “Demek oluyor ki bu intikam hevesi kendisinden miras olarak bana intikal eyledi. Hem de iki başlı intikam alacağım. Hem âşıkane alacağım hem de hayatına suikast ettirmiş olduğu karındaşımın intikamını alacağım. (Semaya bakarak) Virjini! Eğer sen de ömründen, gençliğinden bir lezzet alabilecek isen cihan benim yüzüme tükürsün.”